

S'elisa

La poesia religiosa en Sardenya.

CM

Lo poble sard es essencialment religiós. Tancat per lo mar dintre sa Isla, guarda intacte lo tresor de la fe que li llegaren sos pares, y ha vist estrellarse en las rocas de sas platjas tots los temporals religiosos que al començament de la edat moderna se desencadenaren sobre Europa. Començà a ser crida en la alborada de la nova fe, que los primers Apostols li portaren de Orient. Mes tart, donà asil als Bisbes de Africa que conduhits per Sant Agustí fugian al furor de las persecucions i l'hamitas. Las dominacions pisana y genovesa aixecaren en Sardenya los temples romanichs que avuy encara se troban en San Gavi de Torres y en las abadias de Sacàrgia y Bonàrcado. Finalment la influencia catalana, començada a esbargirse en la Isla desde los primers anys del sigle XIV, porta ~~invariablement~~ la mateixa fe que animava nostres antepassats y en nom de la qual, colossos de la victoria, extingueren a remots confins la ~~memoria~~ ^{fama} y las fronteras de la patria.

Los cultes de Catalunya se propagaren per Sardenya, y entre ells tingué primera y principal representació lo de la verge de Montserrat, a la qual s'aixecaren temples y altars sens número. Sant Jordi fou també contat entre 'ls protectors dels sarts. ~~Altra verge de la Mercé~~ Santa Lulalia donà nom a una ~~templa~~ iglesia y a un carrer en la mateixa capital de la Illa. La verge de la Mercé hagué de introduhirse en lo país com advocada contra 'ls corsaris que infestavan los mars ~~de la~~ ~~de~~ vèhins, reduhint a vil servitut los pobladors de las costas y marinas.

També, com consequencia d'eixos cultes, se instalá en Sardenya la religió dels Mercenaris al comensar nostra dominació, y subriteix avuy si bé refugiada en los convents de Càller y l'Alguer. In ells alguns frares, restos salvats del naufragi de las persegucions religioses, vegetan arrastrant misera vida y s'afanyan en vá en resucitar las vellas glories de sos antics casals. Mes se diria que 'ls Deus han desertat lo temple y que en l'ara repredada no pot ja cremar l'aroma dels

Caudren

sacrificis. ~~Alguns~~ sos monastirs en runa, y creix en sos llindars la herba que no trepitja la planta devota dels fidels. La miseria es la companya, de aquells monjos blanchs, la soletat son darrer consol. Sols un miracle del Senyor podria revifar la passada grandesa de la Ordre; pero' sembla que 'l Senyor no vol fer mes miracles en la Terra.

Per aixó comve' recullir piadosament los recorts de aqueixos cultes que van morint. En mon viatge per la Isla sarda he donat preferent atenció a tals despulles de nostra antiga fe', mes interessants per nosaltres si considerem que sa expressió era també nacional; es a dir, las veus que de la Terra pujavan al cel barrejadas ab los nevol's d'incens del temple, la oració tremolosa murmurada per insegur llavi, lo cantich de gloria dirigit a la magestat de Deu, tots los goigs, totes las pregaras, totes las replicas y tots los reus, se feyan en catala'.

Els tots demanaren a la inspiració de la
 fantasia una existencia poética: se traduhiren
 en versos, perquè sempre ha semblat als homes
 que es mes agradable a Deu parbarli lo Dols
 llenguatge de la poesia. Numerosas, per tant,
 sont las composicions religioses catalanas que
 s troban en Sardenya, si bé, trist es dirho,
 ja casi cap d'ellas se conserva en la memoria
 dels que viuen. Copiadas en manuscrits, algun
 cop impresas, ~~et~~ s'arrelaren en la memoria dels
 creyents mentre aquestos formaren part de nostra
 nacionalitat: avuy han cambiat las cosas, y las
 novas corrents nos sont contrarias.

Sols al Alguer se conserva una cançó molt
 original, lo Senyal del Tudici, que encara s canta
 en sa Seu a la vespra del dia ^{de Nadal.} ~~de l'altre~~. I de an-
 tiga petxa, ^{dintre mateix de Catalunya, ja que nosaltres la}
~~perquè també de costum immemorial~~
 trobem cantantse al sgle XIV, ~~ja y~~ ^y dintre de Sardenya
~~es la celebració de la cerimonia pera la qual~~
 no ha sofert grans transformacions, mantenintse hasta
~~fora escrita i si be en las copias que en lo curs~~
 nostres dies com igualment se manté en Mallorca.
~~del temps s'han anat fent para reemplaçar~~
~~las vellas, s'ha alterat la ortografia molt~~

Lo original d'eta cançó conservat en l'Alguer
~~sovint, y las concortes, mes de una vegada. La darrera~~
~~d'etas copias, que fou destinada a la mateixa~~
~~Catedral, data del any 1820 y eta escrita en~~
un llibre ab lletra de antifonari. Actualment
la transcriu a continuació, junt ab sa música.

En aixis:

Signum Iudicii.

Al jorn del Judi-ci, parrà qui haurà fet

ser vi - ci. Un. Rey vindrá per-pe-tu - al

res-tit de nos tra carn mortal Del cel vindrà tot cer ta ment

per fer del se ~~gl~~gle jut-ja — ment.

2. Ans que 'l Tudici no será,
Un gran senyal se mostrará,

Lo sol perdrà la reiplandor
La terra tremarà de por.

3. Aprés se badarà molt fort
Amostrantse de gran conort,
Amostrarse han ab ~~trous~~^{crits} y trous
Les internals confusions.

4. Del cel gran foc devallará
Comísotpe molt prodirá
La terra cremará ab furor
La gent haurá molt gran terror.

5. Aprés serà un fort senyal
D'un terratremol general,
Les pedres per mitj se romprán
Y les ~~montanyes~~ se fendrán.

6. Llavors ningú tindrà talent
D'or, riqueses ni ~~ni~~ argent,
Esperant tots quina serà
La sentència que's darà.

7. De morir seran tots los talents

Sclafir los ~~Serafirlos~~ han tota, les dents
No hi haurá home que no plori
Tot lo mon serà en tristor.

- 7.
8. Los puigs y plans serán iguals,
Allí seran los bons y mals,
Reys, Duchs, Comtes y Barons
Que de llurs fets retran rahons.
9. Aprés vindrà terriblement
Lo fill de Deu omnipotent,
Qui morts y vius judicará
Qui bé haurá fet allí's parra.
10. Los infants qui nats no serán
Dintre ses mares cridarán,
Diran tots plorosament
Ajudans Deu omnipotent.
-

Fora inútil especular sobre 'l merit literari de
la anterior composició', com de las altres de son gènere
que copiaré mes tart. És aquest concepte lo darrer que
deu ^{considerarse} ~~haverse~~ al fer lo balanç de assimilació
del poble sant ab lo català, y ~~ha~~ redactar lo
inventari de nostres recorts en la Isla. En la
poesia religiosa hi devem buscar en primer
lloch la devoció especial que tenia aquell
poble: després, la mostra del llenguatge que

parlà en los diferents periodos de sa historia, c'No
 deixaria de ser mes profitós l'estudi, si al mateix temps
 nos revelés alguna nova y potent creació de la
 fantasia, si nos fés veure que també en Sardenya vibrá
 en bonas mans la lira de tres cordas de la musa ca-
 talana. Més en un simple treball de exposició fora
 aventurat ~~exp~~ ensajar cap crítica, que tindrà son
 lloch natural en lo llibre que fassa la historia de
 nostra literatura, y en lo qual deurá consagrar-se
 un capítol a la Isla sarda.

Abans he fet especial menció del culte que tingué
 en Sardenya la Verge de la Mercé, perquè a ell se
 refereix ~~una~~ una de las poeias religioses mes antigas
 que vaig trobar en aquella terra. Sont un Poigs que
 corregueren manuscrits en la segona mitat del
 sigle XVI, y en 1604 foren ~~inclosos~~ inclosos en una
 recopilació de gracias y privilegis de la confraria
 dels mercenaris, que publicá a Calles Antiocho
 Brondo. ~~Sont cent y així es para el transcripció~~
~~parato.~~

Dirhen així's:

119.

Goigs de N. S. de la Mercé,

Cantarém ab viva fé
vostres goigs immaculada,
mare nostra y advocada
Reyna gran de la mercé.

Gran mercé del immens pare
obtinguerem tots per vos
quant fos feta sola mare
del clar sol Christ poderós,
acceptant l'alta embaxada
que del alt Cel vos vingué
mare nostra y advocada
Reyna gran de la mercé.

Gran mercé lo mon rebia
y vos maternal renom
quant la nit se torná dia
parint vos á Deu y hom,
y ab llet del Cel enviada
governas qui'l mon sosté,
mare nostra etc.

Gran mercé de Christ guañare
 los tres Reys ab cor devot
 puis ab tres dons lo atorgaren
 Princep, Deu y sacerdot
 y per ells fos venerada
 presentant vos lo etern be,
mare nostra, etc.

Gran mercé fonch per als Pares
 del escur llim deslliurats
 veure llum de verges clares
 ans de ser al cel pujats
 per lo fill que ab gran volada
 juntament ab ells prengué,
mare nostra etc.

Gran mercé y favor divina
 feu al mon lo Spirit Sant
 donant llengua y doctrina
 á la Iglesia militant,
 y en vos d'ell molt inflamada
 mes que en tot sobrevingué,
mare nostra, etc.

11

Gran mercé fonch sublimaros
sobre 'ls nou angelichs Chors,
y en lo Cel comunicaros
nostre fill suprem thesors,
y axí prop d'ell exalsada
teniu la houra que us convé,
mare nostra, etc.

Al devot servent que us té
en los seus mals invocada
socorreu Verge Sagrada
Reyna gran de la mercé.

Li sentida una llarga invocació a l'aut Rafael
que trobi publicada en la Memoria espiritual de
Devotas y Contemplativas oracions, de Martin Cordero,
impresa a Caller l'any 1717. c'ho entich en con-
dicions de averiguar si aquesta poesia fou com-
posta en Sardenya o importada de Catalunya; de
tots modes tingué molta circulació en la Lla
y era viva encara fa pochi temps. En mitj de sa
composició, no sempre correcte, despulltan algunes idees
bonas, y per aixó també la transcrich per enter.
Li com segueix:

Oració del Angel San Rafael.

Per quant entre els Angels de Deu molt insigne,
Sou vos tan perfecte Rafael Glorios.

Les vostres virtuts y actes molt digne,
chamar ho vull dir, puix tant valen vos.

Que vostra virtut perfecta y divina
li tant saludable en tot aquest Mon,
Lues llum, y socòs, y gran medicina
A totes les gentes les quals elles sont

Car vos nos guiau drecant nostres ~~perills~~ vies
Obrant los efectes del ~~Esperit~~ Sant, Esperit,
Quarim nostres animes de grans malalties
Fahentnos amichs del Deu infinit.

Del ~~angel~~ digne Tobias vos sou llum y guia:
Avant, per son Pare, en lloch ~~de~~ diriges,
Car vos, benelit, li feu companyia
Mostrantli la casa ahont fouch frames.

Y vos lo guiareu al riu quan passava
Y en tot lo cami, per ferse piados.
Dihent que prengues lo peix que l'naprava
Donareuli en l'aygua reney y socòs.

De vos se pot dir que seu perfet Metge
 En tot mal y dany a aquell reservat,
 Dient que prenguei de aquell peix lo fetge
 Perque li faria salut per avant.

Après, arribat ab justa querella
 Un gran matrimoni vos sant contractà,
 De aquell fael Tobias ab una Donzella
 Lo en aquell lloch segur lo aportà.

Après set vegades que fouch desposada,
 La nit de las bodas moria 'l marit,
 Per ser carnalment per ell dentjada
 Així l'ofegava lo mal Exerit.

Perque consumàs lo sant matrimoni
 Lo digne Tobias, fervent de Deu fael,
 Lo ab ell no tinguei poder lo Dimoni,
 Volentli donar la mort tant crudel,

Vos, Sant, li donareu remey en tal guisa,
 Dient que del peix lo fetge cremàs,
 Lo quant s'eporàs, a' bodas seria
 Per ferlo deslliure del gran Satanàs.

Prenent lo consell lo digne Tobias
 Que vostra virtut faelment li donà,

La nit de las bodas, fent obres molt ptes,
A dins en la cambra lo fetge cremà.

Fonch lo Dimoni cruel y maligue
Lixint odiós del fetge lo fum,
Litant ab la esposa, Dobies ~~molt digna~~ benigne,
Fugi lo Dimoni com sent tal perfum.

De aquelles grans bodas passada la festa
Vos feu que Dobies, servent del Deu ver,
Ab ^{sua} ~~seua~~ Muller, molt bella y honesta
En casa del Pare tornàs a plaer.

Donantli vos goig, donaren la vida
La qual lo seu Pare avia perdut,
Fes la Mare alegre, que estava (molt trista) afligida,
Al veure 'l seu fill amat y volgut.

De aquells tres cingles que 'l fael Abrahà veia
Y dels quals hun ^{tan} sol adorà
Vos sou aquell, segon que la Esgleya
Catholica y Santa mostra't nos ho ha.

Deu, etern Pare, Miguel figurava
Sant Gabriel lo Santissim fill
Vos, Rafael, sant, segons se mostrava
Del sant esperit ne foren l'eyell.

Tots los malalts vos digué sanaven
 Movent la piscina de Jerusalem,
 Vos foreu la Estrella que sempre guiaven
 Los Reis de Orient anant a Betlem.

Per vos, humil Angel, los dignes Profetas
 Grans Profecies han dit y han escrit
 Que vos tant, mostravan las vias perfectas
 Tornantles al lloch del Sant Esperit.

Quant l'Esperit tant del Cel devallava
 Demunt dels Apostols als llengües de Foch
 La vostra vertut aquells ordenava
 Ventlos tornar en son degut lloch.

Per quant l'enemich de humana natura
 Pereix a la gent de nafres de mort,
 Vos ten aquell Metje lo qual nos procura
 Del Cel medicina per darnos confort.

Dels cegos perduts vos sou llum y guia
 I vos los mostrau del cel lo camí,
 Per ço lo devot que en vos bé confia
 Puntu morir en molt bona fi.

I per ço les gentes tots dias vos cridan
 Lo vostre Sant nom, Rafael, invocant,

Vehent que per medi de vos, no s'oblida
Portarlos en via del Ripert Sant.

In vos molta ferma tenim recordansa
Puix que d'Angel Sant portau vos lo pris,
Donau nos lo goig, # bona venturansa,
Tambe als navegants donau los bonansa ~~que els portau al port~~
Portantlos al port que's diu Paradis.

Amen.

Tornada.

Dels vostres, devots ohis lo ~~seu~~ seu plor
Puix ab Lagrimas tantas y ab afecció
Reclamant vos & venen de molt bon cor
Hajanlos vos etzel a tot remissió.
O etzel Rafel, purtet y molt noble,
Puix sou guiador de tot lo pael poble
et portau la nra persona, y lo que deu'tjo, a port
de salvació, amen.

~~Altra devota, ja entrant en l'estudi de la poesia
religiosa, de algun catalana de Sardenya en la época~~

Altra devota, ja entrant en l'estudi de la poesia
religiosa, de algun catalana de Sardenya en la época

contemporànea, e i' dir, desde mitjans del passat
sigle fins a nostres dias. ~~Algun~~ Fiolarem autors
coneguts, qual nom no arriba encara a
nuestra terra, y que deuen ser trets del olort en
que jauben, perquè ells mantengueren la llengua
quan ja 'ls deutes polítics havian arrancat
la Isla del ~~estat~~ domini nacional.

Mer la materia es llarga y aquest
estudi no es curt. Seguirem en un altre
numero.

Eduart Toda,

Sardenya, 1887.

Am,